

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ БОРГОВОГО ПРАВИЛА В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ

Фіскальні правила використовуються в переважній більшості країн Європи, однак в основному вони були запроваджені після фінансово-економічної кризи 2008-2009 років в процесі реалізації політики фінансової консолідації. Одним із найефективніших підходів до використання боргового правила з метою побудови оптимальної політики управління державним внутрішнім і зовнішнім боргом є підхід Польщі, де боргове правило закріплено в Конституції цієї країни. Так, стаття 216 Конституції Польщі встановлює обмеження на розмір державного боргу на рівні $3/5$ річного ВВП (60%) [1]. Відповідальність за дотримання конституційного боргового правила покладена на Раду Міністрів Польщі, яка здійснює фінансове управління державою, а відповідно до ст. 159 Конституції Польщі керує виконанням державного бюджету.

Правовою основою, що визначає відповідальність Ради Міністрів, є також положення, викладені у ст. 86 Конституції Польщі, які чітко вказують на обов'язки Ради Міністрів у разі перевищення пруденційних меж та порядок застосування відповідно пруденційних та коригувальних процедур.

Тобто боргове правило в Польщі являє собою не лише конституційне обмеження величини державного боргу на рівні 60% ВВП, але й законодавчо закріплені пруденційні та коригувальні процедури, які повинна обов'язково застосовувати Рада Міністрів Польщі у випадку перевищення боргового порогу, що вирізняє польське боргове правило з поміж подібних фіскальних правил інших країн світу.

Заборона на перевищення рівня державного боргу понад встановлений поріг опосередковано стосується як палат парламенту, так і Національного банку Польщі, адже стаття 118 Конституції Польщі [1] містить положення, яке зобов'язує Сейм і Національний банк у випадку подання ними законопроектів обов'язково обґрунтовувати фінансові наслідки таких законопроектів, з метою обмеження прийняття правових актів, які можуть призвести до зростання боргового навантаження. Таким чином варто зауважити, що боргове правило Польщі є основою для узгодження фіскально-бюджетної, грошово-кредитної та боргової політики держави. При цьому конституційний статус боргового правила обмежує політичну свободу польських політиків щодо внесення популістичних норм у закон про державний бюджет.

Ще одна новація польського боргового правила полягає в тому, що на законодавчому рівні закріплено два пруденційних пороги щодо співвідношення державного боргу до ВВП (55% та 60%), відповідно до яких застосовуються пруденційні та коригувальні процедури в двох діапазонах:

- перший діапазон - відношення державного боргу до ВВП перевищує 55% і менше 60%;

- другий діапазон – відношення державного боргу до ВВП дорівнює або перевищує 60%.

Досягнення показників кожного діапазону зобов'язує Раду Міністрів застосовувати низку обмежень та заборон до бюджетів держави та органів місцевого самоврядування і впровадження коригувальних інструментів.

Так, якщо відношення державного боргу до ВВП перевищує 55%, але менше 60%, запускається перша процедура корегування, яка включає інструменти протидії цій несприятливій тенденції, що стосуються як центральних, так і місцевих фінансів. У випадку, якщо державний борг досягає або перевищує 60% ВВП вводиться в дію друга процедура корегування не лише величини боргу, але й боргової, фіскальної та грошово-кредитної політики в цілому.

В основі корегувальних процедур лежить зобов'язання Ради Міністрів із введення обмеження щодо змісту проекту бюджетного акта на наступний рік. У разі запуску корегувальних процедур на Раду Міністрів було покладено обов'язок підготувати проект бюджетного акта, в якому не передбачається дефіцит державного бюджету або передбачається рівень доходів та витрат державного бюджету в розмірі, який забезпечує дотримання співвідношення державного боргу до ВВП на рівні 60% на кінець наступного року.

Більше того, за цими процедурами передбачається низка заходів щодо обмеження та перегляду фінансових ресурсів, що витрачаються з державного бюджету. До них належать: призупинення підвищення заробітної плати працівникам бюджетних установ; валоризація пенсій на максимальному рівні, що відповідає зростанню цін на споживчі товари та послуги, оголошеному Центральним статистичним управлінням за попередній фінансовий рік; заборона надання позик та кредитів з державного бюджету, за винятком розстрочки кредитів та позик, наданих у попередні роки; призупинення збільшення видатків у підрозділах, органів державної влади на рівні вищому, ніж в державній адміністрації; перегляд Радою Міністрів видатків державного бюджету, що фінансуються за рахунок коштів зовнішніх позик, та перегляд довгострокових програм; перегляд чинних нормативно-правових актів Ради Міністрів з метою прийняття правових рішень, що впливають на рівень доходів державного бюджету, в тому числі щодо застосування податкових ставок на товари та послуги; зменшення цільової субсидії з державного бюджету на професійну та соціальну реабілітацію і працевлаштування; введення обмежень на нових зобов'язань органами державного управління щодо збільшення інвестиційних видатків [2].

Обидві процедури коригування державного боргу Польщі передбачають зобов'язання Ради Міністрів подати програму реабілітації до Сейму з тією різницею, що в разі перевищення порогового значення конституційного боргу був встановлений термін для її подання (один місяць з дати оголошення розміру та відношення державного боргу до ВВП).

Санаційна програма повинна бути включена до правових та фінансових інструментів оздоровлення, оскільки її метою є зменшення розміру державного боргу. В законі Польщі «Про державні фінанси» зазначаються елементи, які повинна містити програма, тобто зазначення причин відношення державного боргу до ВВП, програма заходів, спрямованих на зменшення цього співвідношення, з урахуванням запропонованих законодавчих рішень, що впливають на рівень видатків та витрат, а також трирічний прогноз щодо державного боргу до ВВП відповідно до прогнозованого макроекономічного розвитку країни [2].

Оцінюючи польське боргове правило з позицій українських реалій реалізації політики управління державним боргом загалом і зовнішнім боргом зокрема, зауважимо, що наявність конституційного закріплення боргових порогів, а також програми корегувальних і пруденційних процедур спонукає Раду Міністрів, Національний банк Польщі і Сейм відповідально ставитися до управління державним боргом. Окрім цього, законодавче закріплення корегувальних процедур та обов'язкова програма польського уряду щодо порядку застосування таких процедур з метою досягнення порогового значення відношення державного боргу до ВВП на рівні нижчому, ніж 55% підвищує рівень підзвітності Ради Міністрів Сейму та створює умови для управління очікуваннями суб'єктів ринку, адже всі заходи Ради Міністрів щодо зменшення державного боргу заздалегідь прописані у Законі «Про державні фінанси» та в програмі уряду. Забезпечення високого рівня фіскальної дисципліни внаслідок конституційного закріплення боргового правила є запорукою успішної боргової політики Польщі.

На відміну від Польщі, в Україні існують бюджетні обмеження державного боргу, які не можна назвати фіскальним правилом, адже ні на законодавчому рівні, ні на рівні нормативно-правових актів не затверджено обов'язків Кабінету Міністрів України щодо вжиття ним конкретного переліку процедур із зменшення державного боргу до рівня 60%. Такий підхід до використання обмежень величини державного боргу в Україні на наш погляд не є ефективним, адже порушення цього обмеження не накладає жодної законодавчої персональної чи відомчої відповідальності, що знижує ефективність політики управління державним боргом і досить часто призводить до збільшення зовнішніх державних запозичень з метою фінансування популістських заяв Уряду. Окрім цього, політика управління зовнішнім і внутрішнім державним боргом не передбачає введення визначених законодавством коригувальних процедур, що, фактично, перетворює наявні обмеження у формальність.

Тому введення боргового правила в Україні за аналогією до польського досвіду, на наш погляд, може бути оптимальним варіантом для підвищення ефективності боргової політики як в частині забезпечення високого рівня боргової безпеки, так і в частині пруденційних процедур управління державним зовнішнім і внутрішнім боргом.

Список використаних джерел

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>
2. Janikowski, Ł. (2018). *What Is the Quality of the Fiscal Policy in Poland?* URL: <https://caseresearch.medium.com/what-is-the-quality-of-the-fiscal-policy-in-poland-ed3a44b5e975>

Володимир Цап

к. е. н, доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Блокування податкових накладних (ПН) та розрахунків коригувань (РК) останнім часом набуло великої актуальності судячи із кількості запитань, що надходять на аналітичний цент ГО «Аграрний Союз України», і ця тема залишається чи не найактуальнішою. З 1 лютого 2020 р. набув чинності новий Порядок зупинення реєстрації податкової накладної або розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних затвердженого постановою КМУ від 11.12.2019 р. № 1165 [3]. Цим порядком було оновлено ознаки так званої безумовної реєстрації ПН (РК), тобто якщо ПН (РК) відповідають хоча б одній із таких ознак, то подальший моніторинг за критеріями ризиковості не проводиться й такі ПН (РК) не блокуються. Такими ознаками є:

1. ПН (РК) не підлягає наданню одержувачеві та/або складена щодо операції, звільненої від оподаткування.
2. Обсяг поставок за місяць менший за 500 тис. грн та одночасно виконуються нижченаведені умови: обсяг операцій за поточний місяць з одним покупцем-платником ПДВ, не перевищує 50 тис. грн; сума ПДВ, сплачена в попередньому місяці, становить понад 20 тис. грн; керівник сільгоспідприємства обіймає аналогічну посаду не більше ніж у трьох платників податків.
3. Одночасно необхідно виконувати такі умови: загальна сума ПДВ, сплачена за останні 12 календарних місяців, становить понад 1 млн грн; показник податкового навантаження (D) – понад 5%; сума постачання за поточний звітний місяць не перевищує найбільшої місячної суми ПДВ за останні 12 календарних місяців, збільшеної в 1,4 рази.
4. У ПН (РК) відображені операції по товарах із кодом УКТ ЗЕД та/або по послугах із кодом ДКПП, зазначених у таблиці даних платника ПДВ, врахованій органом ДПС [2].